

Forundringens Have

Beretning 2009

Som den første højskole i Danmark kunne vi ved høstmarkedet søndag d. 6. september hejse Det Grønne Flag.

2009 har været et spændende år i Forundringens have. Vi har etableret en økologisk andelsfrugthave, og er godt i gang med vores naturcamping samt motions- og oplevelsesstien som vil forbinde Forundringens Have med andre stier i Velling.

Det har været et år med gode aktiviteter og mange interesserede mennesker har besøgt Forundringens Have. Især har vore aftener med mad i haven været populære.

Vi har smagt på de første æbler på frugttræerne som vi plantede for 3 år siden. Vore frugtbuske er også godt i gang. Det har været et fantastisk solbærår, som sommerens kursister og besøgende har nydt godt af. For første år har vi høstet aronia, solstik, slåen og kræger. Endvidere har der sommeren over været skovjordsbær og hindbær. Det er sjovt at se hvorledes børnene altid finder hen til jordbær- og hindbærbedet.

Vore grøntsager og de mange spiselige blomster har sommeren over stået rigtig godt. En medvirkende årsag kan være at jorden bliver mere og mere humusholdigt på grund af den nænsomme måde vi dyrker jorden på.

Det har også været året hvor Forundringens Have har været læringsrum for højskolens Økologiske Iværksættere. Der er hermed opstået et godt samarbejde mellem højskoleelever og frivillige.

Nye tiltag

Det grønne flag

Ved høstmarkedet d. 6. september hejste borgmester Torben Nørgaard det grønne flag, som er en bevilling fra Friluftsrådet. Det grønne flag symboliserer, at vi på Vestjyllands Højskole tænker og handler bæredygtigt. Unge elever på Økologisk Iværksætter har udarbejdet ansøgningen. I ansøgningen blev det fremhævet, at Forundringens Have er læringsrum på faget Økologisk Iværksætter.

Andelsfrugthaven

På Store Plantedag, en dejlig søndag i november mødte 25 frivillige for at udplante 200 frugttræer i Andelsfrugthaven.

Frugttræerne har vokset sig store og robuste i ”vuggestuen”, hvor de hen over sommeren har fået kærlig pleje og megen opmærksomhed.

Frugtræerne er podet på kraftigvoksende frøstammer, som anbefales til at klare den hårde blæst og salt her i Vestjylland. Der er 28 gamle robuste sorter. Heraf kan nævnes James Greve, Discovery, Belle de Boscop, Bramley, Spartan, Høve Reinet, Arreskov m.m.

For at beskytte mod hare – og rådyrbid er stammerne ”malet” med en barkpasta bestående af komøg, ler, sand, kalk og valle. Det er et gammelt råd, som jeg har fået af frugtavlerverner Andersen.

Det er ideen at lade vilde planter gro iblandt frugtræerne. De vilde planter øger diversiteten og tiltrækker mange nyttige insekter, som vi forventer vil bekæmpe uønskede angreb af skadedyr.

Der er i dag 25 andelshavere. Et andelsbevis kan erhverves for 200 kr. Beviset giver ret til at hente frugt til eget forbrug. Endvidere vil andelshaverne og andre blive inviteret til kurser og møder om økologisk frugtavl.

Vi forventer at ca. 40 personer vil erhverve sig et andelsbevis.

Naturcamping med 3 chelters, multtoilet samt oplevelses og – motionssti

I februar påbegyndtes byggeriet af 3 chelters, som bliver det grundlæggende på naturcampingpladsen.

Endvidere er det planlagt at bygge et multtoilet og et ”udebadeværelse”. Naturcampingen er placeret tæt på vores udekøkken, som campisterne kan benytte.

Chelterne er tegnet af højskolelærer Mikkel Banke og de bliver opført af elever på Økologisk Iværksætter og frivillige. Byggemetoden er gammelt håndværk uden brug af søm og skruer. Træet takkes og holdes sammen af trædyvler.

Oplevelses og – motionssti er ligeledes påbegyndt.

Stien fører gennem skoven forbi naturcampingen over hestefolden og tilbage gennem andelsfrugthaven og til urtebedene. Det bliver en spadseretur på ca. 1,5 km.

Vi kalder stien ”Henningway” som tak til Henning, som yder en stor indsats ved anlæggelsen.

Projektet finansieres gennem tilskud fra Friluftsrådet på 74.000 kr. og LAG på 85.000 kr.

Uge kurset ”Fra haven til maven”

18 meget interesserede personer deltog i ugekurset ”Fra haven til maven”. Kurset handlede om de gode råvarer, økologiske dyrkningsmetoder og om hvordan man får lokket smag og charme ud af råvarerne. Der blev lavet spændende og sunde madretter af årstidens råvarer og lyttet til inspirerende foredrag ved Bodil Søgaard, forsker i fødevarer sundhed. Endvidere var der ekskursion til Urtegartneriet og Nyborggaard.

Ugekurset Come2gether

Som optakt til FN’s Klimatopmøde i København dec. 09 mødtes folk fra hele verden på 12 højskoler i Danmark for at udveksle synspunkter og handle vedrørende den globale opvarmning. På Vestjyllands Højskole fokuserede vi på hvorledes vi kan nedsætte CO2 udslippet:

Hvad kan du selv gøre og hvad kan du gøre i fællesskab med andre?

Deltagerne prøvede chelterbyggeriet og høstede viden om økologisk havebrug i Forundringens Have.

På ekskursioner hentede inspiration om højteknologisk CO2 neutralt boligbyggeri, alternative transportmuligheder, vindenergi, affaldssortering m.v. Vi besøgte bl.a. Rensningsanlægget og genbrugsstationen i Ringkøbing, hos ingeniør Anton Bech så vi højteknologisk CO2 neutralt boligbyggeri samt el. bil, på Skarrildhus fortalte Skov- og Landskabsarkitekt Kent Byrildsen om miljøcertificeret skovdrift samt vi besøgte økolog Mads Lystbæk og økolog Torben Galsgaard.

Kurset afsluttedes med en event i København, hvor deltagerne fra de øvrige 9 højskoler i Danmark mødtes. Hver højskole medbragte 7 løfter, som blev sammenskrevet og offentliggjort ved en event på Kongens Nytorv.

Mikkel Banke og jeg havde 9 uforglemmelige dage sammen med 25 interesserede udenlandske og danske deltagere.

Arrangementer

Aftensmad i Haven alle onsdage i juli og de to første onsdage i august.

Gennem "Ud på tur", "Åbne haver" og gennem turistcentret Ringkøbing Fjord, havde vi indbudt til aftensmad i haven. Der blev lavet en lækker vegetarisk middag med forret, en fyldig suppe og myntepandekager med bærkompot. Endvidere blev der bagt lækre boller i lerovnen. Der har gennemsnitlig været 25 besøgende pr. gang. Det var både børnefamilier og andre. Der var en meget positiv stemning disse aftener. Nogle forældre fortalte, at deres børn spiste grøntsager, som de ikke ville have gjort hjemme.

Vi oplevede at besøgende fra forrige år kom igen, sammen med venner. Dette viser at næste sommer bliver det nødvendig med tilmelding.

Økologisk Høstmarked søndag d. 6. september

Det er efterhånden et tilløbsstykke for ikke kun folk i lokalområdet, men også folk fra andre egne i landet.

Borgmester Torben Nørgaard åbnede dagen med at hejse Det Grønne Flag. I sin tale pointerede han betydningen af at Vestjyllands Højskole ikke kun taler om at værne om miljøet, men også handler derefter. Der var rosende ord til de frivillige som yder en stor indsats for Forundringens Have.

Efter hejsningen af Det Grønne Flag afslørede borgmester Torben Nørgaard årets kunstværk, som Ulla Riis havde kreeret af årstidens frugt og grønt. Kunstværket er foreviget gennem udgivelse af et postkort.

Der var underholdning og rundvisninger i løbet af dagen samt cafe, oplysningsboder om økologi, salgsboder, stande med fødevarer og kunsthåndværk.

Endvidere kunne folk få sortsbestemt ukendte frugtsorter samt komme med egne æbler og gå med dejligt friskpresset æblesaft. Det var et tilbud som rigtig mange benyttede sig af på høstmarkedet og efter aftale i efteråret.

Der var ca. 500 besøgende i løbet af de 6 timer, som markedet var åbent.

Sct. Hans aften under temaet Heksekunst og Trolddomsurter.

Der var rundvisning i haven med focus på hvorledes planter før har været brugt som middel mod troldom samt fortælling om hvorledes planterne har været brugt i folkemedicin, også kaldet heksekunst.

Efter rundvisningen var der smagsprøver på urtesuppe kogt over bål på midsommerens urter, samt pandekager som ligeledes var bagt over bål.

Båltalen blev holdt af Anne Marie Tovborg.

Der var ca. 30 besøgende samt 70 kursister. Mange var kommet langvejs fra på grund af temaet.

Sct. Hans Aften i Forundringens Have blev vist i TV-Midt Vest via en stemningsfyldt reportage i ca. 20 min. i den sene nyhedsudsendelse samme aften.

De vilde blomsters dag

Under kyndig vejledning af botaniker Louise Berg Hansen blev der alene i ”De vilde blomsters paradis”, som er et afsnit i Forundringens Have, fundet 55 forskellige arter. Endvidere var der en vandretur ud over marken, som ligger i forlængelse af Forundringens Have.

Der blev fortalt om de vilde blomsters vækstbetingelser, oprindelse og kulturhistorie.

”De vilde blomsters dag”, er et landsdækkende arrangement, som altid er gratis at deltage i.

Mange af de besøgende nød deres medbragte kaffe i Forundringens Have efter rundvisningen. Der var 12 besøgende.

Annoncerede rundvisninger

Udover Sct. Hans aften, De Vilde Blomsters Dag, Aftensmad i Haven og Økologisk Høstmarked var der annonceret 6 rundvisningerne gennem ”Ud på tur”, ”Åbne haver” og turistcentret Ringkøbing Fjord. Der var gennemsnitligt 16 besøgende pr. gang.

Andre rundvisninger og/eller mad i haven

Foreninger og grupper:

Herning Frivilligcenter, Skjern Kompetencecenter, Grønseforeningen, Husflidsforeningen, Skjern Guldalderklub, Din Forening.

Skoler og andre børneinstitutioner:

Åmoseskolen, Skjern Tekniske Skole, Ringkøbing Støttecenter, Skjernå Skolen, Mejls Friskole, Skjern Madskole, No Madskole, Videbæk Madskole, Velling Friskole, Kastaniehuset

Kendetegnende for de besøgende ved rundvisningerne og arrangementerne er, at det er meget interesserede mennesker.

Møderække

I samarbejde med Vestjysk Landboforening, Hedens og Fjordens Landbocenter, Øko-Vest og Miljøcenter Vest, blev der som sidste del af møderækken ”Bæredygtig udvikling, rager det mig?” afholdt følgende foredrag:

Onsdag d. 28. jan.

Tænk du på miljøet, også når du spiser? Ved kostterapeut Lise Faurschou

Gennem en humoristisk og helhedsorienteret vinkel viste Lise Faurschou vej for den miljøvenlige indkøbsvogn og klimavenlige madlavning.

Sund mad dyrkes i sund jord, men hvad er sund jord? Hvordan medvirker økologisk

dyrkningsmetoder til at formindske CO2 udslippet? Ved Evald Vestergård, økologisk landmand og formand for Landsforeningen for Økologisk Jordbrug. Emnet blev levende formidlet.

Forud for mødet var der udvalgt 3 husstande som testgrupper i 2 uger før mødet. Personerne fulgte en miljøvenlig madplan, som var udarbejdet af kostterapeut Lise Faurschou.

På mødet fortalte testpersonerne om at fremstille og spise miljøvenlig mad.

Der var en levende spørgelyst blandt de fremmødte og højskoleeleverne.

Udover højskoleeleverne var der ca. 40 deltagere.

Onsdag d. 25. feb.

Hvad gør vi når benzinen koster en 20-er?

Der var oplæg ved seniorforsker Henrik Gudmundson, Danmarks Tekniske Universitet, DTU Transport samt fremvisning af el-bil ved Ingeniør Anton Beck

I indlægget stillede Henrik Gudmundson skarpt på klimaudfordringerne for transportsektoren i årene fremover, som de tegner sig ud fra aktuelle analyser og rapporter. På den baggrund belyste han nogle mulige strategier og løsninger for transportsektoren, men også de alvorlige barrierer der øjensynlig er for at implementere en mere bæredygtig transportudvikling.

Før mødet var der udlevet el-cykler til 3 testpersoner i 2 uger. Disse personer havde indvilget i at cykle i stedet for at køre på arbejde. Ved mødet fortalte de om den gode oplevelse af at cykle på arbejde på en el-cykel. Testpersonerne var enige om, at det er en rigtig god cykel til ældre og en god mulighed, hvis man har langt på arbejde. Efterfølgende blev der stillet en el-cykel til rådighed for højskolens elever, som flittigt afprøvede vidunderet.

Forsøg

Udlægning af flis

Da vi startede haven for 4 år siden, anlagde vi et forsøg med udlægning af træflis af birk, poppel og gran. Det er nu meget tydeligt at birkeflisen omsættes ca. dobbelt så hurtigt som poppel og gran. Jeg vil inden for den nærmeste fremtid undersøge, hvad der er årsag til, at poppel tilsyneladende er lige så holdbar som gran.

Stolpegangen

Med stolpegangen vil vi vise forskellige kendte træsorters formodede holdbarhed. Stolperne er fremstillet af forskellige kendte træsorter i Danmark og de er opsat foråret 2004.

Vi har valgt følgende rækkefølge begyndende med den formodede mest holdbare træsort og afsluttende med den formodede mindst holdbare træsort:

Kæmpe- Thyja, Cypres, Bjergfyr, Europæisk Lærk, Grøn Douglas gran, Bøg, Sitka-gran, Omerika-gran, Grandis og Birk. Efter nogle år vil det vise sig om rækkefølgen af træsorterne er rigtig.

Der er overfladebehandlet med linolie.

I sommeren 2009 faldt Birk og Bøg.

Såtidforsøg

Vi har efterprøvet Maria Thuns såtidsprincipper på rodselleri. Der blev brugt biodynamiske frøfaste frø.

Der er sået og udplantet på gunstige dage og ugunstige dage ifølge Maria Thun. Forsøget viste en merudbytte på 4,9 % for planterne, som var sået og udplantet på en gunstig dag.

Det er 5. år vi afprøver Maria Thuns såtidsmetoder. Det er interessant at iagttage, at der hvert år på nær 2007 har været resultater, som bekræfter Maria Thuns teorier. Udover at iagttage det målbare, fortæller afprøvningen os, at planternes liv og vækst afhænger af meget mere end blot det at lægge frøene i jorden. Vigtigere er det for mig at iagttage, at universet har sine rytmer, som de oprindelige frø (biodynamiske frøfaste sorter) er i stand til at orientere sig efter, hvilket ikke er gældende for konventionelle frø. Hvad der egentligt sker er ikke det afgørende for mig, men snarere det, at vi mennesker bør behandle vores levende natur med respekt. Helt konkret stiller jeg spørgsmål ved om det er godt for menneskers sundhed at vore fødevarer gennem forædling mister nogle af de oprindelige egenskaber?

Mediernes bevågenhed

Ringkøbing Amts Dagblad og Ugeavisen bragte 3 hele sider om EU samarbejdsprojektet og etableringen af Andelsfrugthaven. Endvidere var der en fin artikel om høstmarkedet og hejsning af Det Grønne Flag.

TV-Midt Vest bragte en stemningsfyldt reportage fra

Sct. Hans Aften i Forundringens Have. Udsendelsen varede ca. 20 minutter.

I Danmarks Radio p.1 blev der i en halv times indslag fortalt om Forundringens Have, vore principper og målsætning. Efterfølgende var der henvendelser fra hele landet.

Det har været indslag i Radio Midt- Vest som optakt til Sct. Hans i haven og Store Plantedag.

Samarbejdspartnere

EU – samarbejdsprojekt om økologisk frugtavl

”Variety Means Life- Grassland Orchard’s Marketing and Education”

Projektet forløber over perioden okt. 2008 – maj 2010

Medlemslandene er Tyskland, Polen, Østrig, Ungarn og Danmark.

Projektet handler om:

- At beskytte de eksisterende frugttræer
- Udbrede viden om hvorledes man dyrker økologisk frugt
- Opbevaring og udnyttelse af frugt til snacks, most, cider, vin og snaps
- Udveksling af madopskrifter og udvikling af nye hvor frugt er en væsentlig ingrediens
- Sundhedsværdien
- Formidle viden mellem generationer
- Marketing og turisme
- Samarbejde over landegrænser

Gennem inspiration ved besøg i medlemslandene og derigennem kontakter til økologiske frugtavlere i Danmark, har jeg efterhånden erhvervet megen viden om økologisk frugtavl.

Initiativer som følge af projektet:

- Vi har valgt at udvide Forundringens Have med Andels Frugthaven med 200 økologiske frugttræer som læringsrum for interesserede mennesker. Se beskrivelsen af Andels Frugthaven tidligere i beretningen.
- Tilbud til folk om at forvandle æbler til most ved høstmarkedet og andre dage efter aftale.
- 18 kg. solbær er hos Jens Skovgaard igangsat til frugtvin. Vi forventer smagsprøver medio maj 2010.
- Der blev i foråret afholdt 2 podeskurser ved Villy Maugaard
- Der bliver i foråret 2010 tilbudt podeskurser og beskæringskurser
- Som et forsøg er det aftalt at Henrik Byrial Jacobsen, forsker i plantefysiologi og jeg udplanter samme frugtsorter henholdsvis i Forundringens Have og hos Henrik i den Sjællandske lerjord. Forsøget går ud på at følge træerne og se evt. forskelle på grund af boniteten og klimaet. Endvidere ønsker vi at invitere medlemslandene med i forsøget.
- Teatergruppen Teater for alle opfører et teaterstykke over temaet ”Æblet” ved afslutningskonferencen som afholdes på Vestjyllands Højskole søndag d. 16. maj 2010.

Ringkøbing- Skjern Kommune

Det er med sagsbehandlere aftalt at vi modtager personer som ønsker en eller anden form for beskæftigelse i Forundringens Have. Vi havde således en kvinde i arbejdsprøve i 2008. Det viste sig at kvinden ikke var parat til at være i arbejdsprøve. Ved ophør blev det aftalt at vi er åben for at gentage forsøget på et senere tidspunkt. Efter egen henvendelse fra kvinden deltager hun nu i frivilliggruppen.

Siden medio september deltager en ung førtidspensioneret kvinde i frivilliggruppen.

Velling Friskole

Vi har tilbudt Velling Friskole, at de kan benytte haven som udeskole.

Hen over sommeren besøger skoleklasser jævnligt haven. Børnene indsamler urter og spiselige blomster, laver bålmad og går på opdagelse i skoven.

Daglejerne i Velling

Daglejerne benytter haven som udflugtsmål. Børnene hygger sig på legepladsen og dagplejerne nyder den afslappede atmosfære som leg med naturens egne materialer giver.

Velling Naturhus

Børnehuset i Velling har på onsdag i sommerperioden været i haven. Børnene leger på legepladsen og de laver ofte bålmad, hvortil de indsamler urter fra haven.

Vestjysk Landboforening og Hedens og Fjordens Landcenter

Vi har i 5 år samarbejdet om en årlig møderække på højskolen. Denne kreds er i år udvidet med foreningen Øko-Vest, Ringkøbing-Skjern Museum, Folkeuniversitetet og Ringkøbing-Skjern Dagblad. Møderækken har været en succes, men på grund af manglende ressourcer til planlægningen har vi valgt at ophøre med denne aktivitet.

Hover Kostakademi

Hover Kostakademi bruger forundringens Have som læringsrum. Studerende er min. på et besøg i haven i løbet af deres studietid.

Foreningen Frøsamlerne

Der er netop indgået aftale om at jeg vil bidrage med intro - kurser for kommende frøsamlere. Kurserne bliver afholdt på Vestjyllands Højskole. Med Forundringens Have som læringsrum er der rig mulighed for indsigt i at samle og opbevare frø.

Allergica

Samarbejdet er foreløbig sat på stand by begrundet nye mennesker i produktionsafdelingen. Vi er stadig interesserede i at levere stedmoderblomster til fremstilling af homopatisk medicin. Endvidere har vi på opfordring plantet 25 berberis, hvoraf vi har lovet at levere bærene, som bruges til fremstilling af homopatisk medicin mod barnløshed. Dette var en aftale med Signe, som tidligere var ansat i produktionsafdelingen.

Fonden for Midtjysk Turisme

Jeg er valgt til repræsentantskabet under kategorien oplevelsesturisme.

Grøn Hverdag

Jeg er kontaktperson for Ringkøbing-Skjern området.

Naturgruppen i Velling

I naturgruppen samarbejder vi med Ringkøbing-Skjern Kommune på at synliggøre vandrestier i Velling. Der er således bl.a. planlagt en vandresti gennem Forundringens Have. Denne vandresti forbindes via Skraldhedevej med Velling Plantage.

Der forventes at foreligge oplysningsfoldere i begyndelsen af 2010.

Frivillige

Kredsen af frivillige hjælpere i haven udvikler sig løbende. Der er pt. 22 frivillige hjælpere som afhængig af tid og kræfter hjælper på åbningsdage og markeder, er hjælpere ved have – og anlægsarbejde, bygger cheltres til naturcampingen, samt fremstiller salgsmateriale af havens mange grøntsager, kydderurter, brændenælder og spiselige blomster.

Sammensætningen af frivillige er et bredt udsnit af lokale borgere.

Takket være den store indsats som frivillige yder lykkes det at fremvise Forundringens Have som et spændende og lærerigt besøgsmaal.

Voluntører

Unge udlændinge udsendt gennem AFS har de sidste par år bidraget med praktisk arbejde i haven. Endvidere har de fået tilbudt at deltage i enkelte højskolefag. Dette år har vi en ung Argentiner. Han har, i stedet for at være medhjælper i haven, fået tilbudt en elevplads.

Nye tiltag 2010

Fortsætte med anlæggelse af naturcamping, oplevelses- og motionssti samt Trojaborg – labyrint.

Fortsætte EU – samarbejdsprojekt om økologisk frugtavl

”Variety Means Life- Grassland Orchard’s Marketing and Education”

Projekt afsluttes med møde på Vestjyllands Højskole i dagene 14. – 17. maj 2010.

Søndag d. 16. maj bliver konferencedag med oplæg fra medlemslandene og sandsynligvis bliver der foredrag ved Ritt Bjerregaard om økologisk frugtavl.

Reserver allerede nu dagen som bliver åben for alle.

Vi får sandsynligvis en aftale med TV- Midt Vest om at lave nogle madprogrammer i haven, hvor temaet skal være ”Fra jord til bord”.

Endvidere forventes det at Andelsfrugthaven vil blive et tilløbsstykke.

Sct. Hans aften i Forundringens Have